

5.11 LESNÉ HOSPODÁRSTVO**5.11.1 LESNÝ PÔDNY FOND**

Lesný pôdny fond (LPF) tvoria lesné pozemky, ktoré sa trvalo určili na plnenie funkcií lesov. Podľa súhrnných informácií Lesníckeho informačného centra Lesoprojektu Zvolen je výmera LPF k 31.12. 2001 spolu 2 006 438 ha, z toho výmera porastovej pôdy (PP) – plochy LPF porastenej drevinami je 1 927 388 ha.

Tabuľka 5.35 Údaje o vývoji a súčasnom stave výmer Lesného pôdneho fondu a porastovej pôdy:

Druh	Vývoj výmery lesného pôdneho fondu a porastovej pôdy, rok / ha						
	1970	1980	1990	1993	1996	1997	2001
LPF	1 918 571	1 952 656	1 976 538	1 989 982	1 987 909	1 990 603	2 006 438
PP	1 826 564	1 861 642	1 921 705	1 928 318	1 923 719	1 919 911	1 928 388

Zdroj: Lesoprojekt Zvolen

5.11.2 ZÁKLADNÉ MAKROEKONOMICKÉ UKAZOVATELE

Podiel hrubého domáceho produktu (HDP) vytvoreného lesným hospodárstvom (LH) na celkovom HDP SR neustále klesá a pohybuje sa pod úrovňou 1% (1990 – 0,97%, 2001 – 0,54%). Vytvorená hodnota úžitkov verejnoprospešných funkcií lesov je však ocenená 2-3 vyššie ako úžitkov produkčných, ale doteraz tieto nie sú predmetom trhu a na tvorbe HDP sa preto nepodieľajú. Na surovínovej základni LH je postavený drevospracujúci priemysel, ktorého podiel na HDP je približne 8%. Obstarané investície v lesnom hospodárstve sa od roku 1990 pohybujú od 0,36 – 0,19% z celkových investícií v SR. Miera investovania klesla z 20,48% v roku 1990 na 11,63% v roku 2001.

Tabuľka 5.36 Vývoj vybraných ukazovateľov lesného hospodárstva vo vzťahu k hospodárstvu SR

Ukazovateľ	Merná jednotka (m.j.)	Rok					
		1990		1999		2001	
		m.j.	%	m.j.	%	m.j.	%
Hrubý domáci produkt v bežných cenách	mld. Sk	278,5	100,0	815,3	100,0	964,6	100
z toho: lesné hospodárstvo		2,7	0,97	5,1	0,88	5,1	0,69
Investície	mil. Sk	69 741	100,00	277 000	100,00	330 300	100
z toho: lesné hospodárstvo		553	0,36	523	0,21	6600	0,19
Zamestnanci	počet	2 459 000	100,00	1 988 000	100,0	2 124 000	100,00
z toho: lesné hospodárstvo		36 316	1,47	23 754	1,30	22 000	1,21
Priemerná mesačná mzda	Sk	3 278	100,00	10 728	100,0	12 365	100,00
z toho: lesné hospodárstvo		3 419	105,91	9 629	86,53	10 684	87,29

Zdroj: Lesoprojekt Zvolen, ŠÚ SR

Vzťah lesného hospodárstva k štátnemu rozpočtu

V rokoch 1990 – 2001 dotácie do lesného hospodárstva prichádzali z viacerých zdrojov: zo štátneho rozpočtu a zo Štátneho fondu zveľaďovania lesa SR. Objem dotácií v roku 2001 poklesol v porovnaní s rokom 1990 absolútne na 49,6%. V roku 1990 pokrývali dotácie 23,28% nákladov výroby v lesnom hospodárstve SR, v roku 2001 len 5,7%. Lesy SR v porovnaní s okolitými štátmi (SRN, Rakúsko, ČR) majú v priemere na ha najmenší objem dotácií, pričom uvedené krajiny majú podiel ekonomicky najlukratívnejšej dreveniny (smrek) v zastúpení drevín v porastoch na neporovnateľne vyššej úrovni.

Tabuľka 5.37 Podiel štátu na finančnom výsledku LH štátneho a neštátneho sektora formou priamej podpory

Ukazovateľ	Skutočnosť roku / mil. Sk			
	1990	1993	1997	2001
Tržby a výnosy bez dotácií	3524	5 332	8 904	9 460
Náklady	4 326	5 732	9 141	9 623
Strata bez vplyvu dotácií (-)	802	400	237	163
Dotácie na lesnícku činnosť	1 007	491	382	396
Rozdiel (zisk) (+)	205	91	145	176

Zdroj: Lesoprojekt Zvolen

5.11.3 VLASTNÍCTVO A UŽÍVANIE LESOV

Významnou súčasťou reforiem po roku 1989 bola transformácia vlastníckych vzťahov k lesom, ktorá spočívala v prinavracaní vlastníctva pôvodným vlastníkom. Vlastníka lesného pozemku, resp. lesa, nemožno vždy stotožňovať s užívateľom (obhospodarovateľom) lesa, ktorý je nositeľom povinnosti pri hospodárení v lesoch vyplývajú z príslušných ustanovení legislatívnych predpisov. Ak vlastníka les prenajme, alebo vloží ako účasť do nejakého podniku, obhospodarovanie so súvisiacimi povinnosťami preberá užívateľ. Lesné pozemky, ktorých vlastníctvo nie je úplne identifikované alebo doložené a o vydanie ktorých, oprávnené osoby zatiaľ neprejavili záujem zaberajú 137 tis. ha (6,9 % LPF SR). Vo vlastníctve štátu bolo k 31.12.2001 42,4 % lesného pôdneho fondu SR.

Z celkovej výmery lesnej pôdy je na listoch vlastníctva evidovaných 64% v nasledovnom členení: vo vlastníctve fyzických osôb 444 707 ha (22,2%), vo vlastníctve právnických osôb 265 308 ha (13,3%) a vo vlastníctve štátu 544 980 ha (27,3%)

Užívateľ lesov je povinný riadiť sa ustanoveniami príslušných právnych predpisov. K 31.12.2001 je v zatiaľ užívaní neštátneho sektora 35,5% LPF, pričom sa predpokladá že tento podiel bude v najbližších rokoch usporiadaním vlastníctva ďalej narastať.

Tabuľka 5.38: Štruktúra vlastníctva a užívania porastovej pôdy (lesné pozemky s lesnými porastami, vrátane holín určených na zalesnenie) k 31. 12. 2001

Kategória	Druh vlastníctva (užívania)							Spolu
	Štátne	Súkromné	Spoločen- stevné	Cirkevné	Poľnohos- podárske družstvá	Obecné	Neznáme	
Vlastníctvo	816 343	282 659	469 571	61 703	2 271	187 495	107 346	1 927 388
	42,4	14,7	24,4	3,2	0,1	9,7	5,6	100
Užívanie	1 171 575	138 635	399 387	45 834	4 644	167 313	-	1 927 388
	60,8	7,2	20,7	2,4	0,2	8,7	-	100

Zdroj: Správa o lesnom hospodárstve SR 2001

PRACOVNÍCI

V lesnom hospodárstve trvalo pracuje približne 22 tis. zamestnancov a ich počet postupne klesá (1990 – 36 tis., 1997 – 27 tis., 1998 – 24 tis.). Mimo toho sa počas sezónnych prác, najmä v čase jarného zalesňovania, v lesnom hospodárstve zamestnáva viac ako 10 tis. sezónnych pracovníkov. Okrem toho je v lesníctve registrovaných viac než 4 000 živnostníkov.

5.11.4 POĽOVNÍCTVO

V r. 2001 bolo evidovaných 1 772 poľovných revírov na celkovej výmere 4 442 556 ha (lesný aj poľnohospodársky pôdny fond). Hlavnými druhmi poľovnej zveri je zver jelenia, srnčia, diviacia, muflónia, danielia, zajačia a bažantia. Lov zveri, ktorá je chránená v zmysle zákona č.543/2002 o ochrane prírody a krajiny (napr. medveď, kamzík) je regulovaný v spolupráci s MŽP SR.. Poľovníctvom sa regulujú škody spôsobené zverou na lesnom hospodárstve i poľnohospodárstve (v r. 2001 to bolo skoro 12,3 mil.Sk). Poľovné revíry SR patria medzi vyhľadávané v rámci strednej Európy najmä z dôvodu bohatej biodiverzity a fauny a zastúpenia takých druhov, ktoré sú už vo väčšine krajín západnej Európy vyhynuté.

5.11.5 VZŤAH LESNÉHO HOSPODÁRSTVA A ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

Lesné hospodárstvo ako základný ekostabilizačný faktor nielen Slovenska, ale aj v európskom meradle sa aktívne podieľalo a bude sa podieľať na tvorbe životného prostredia. Boli prijaté a rozpracované závery troch Ministerských konferencií o ochrane lesov v Európe. Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji v Rio de Janeiro taktiež prijala dôležité dokumenty vo vzťahu k lesnému hospodárstvu. Slovenská republika prijala Pan-Európske kritériá a ukazovatele trvalo udržateľného obhospodarovania lesov dohodnuté na skupine expertov, ktoré sa konali následne po Helsinskej konferencii v Ženeve a v Antalya.

Pri špecifikácii kritérií sa SR zúčastňuje na celoeurópskom procese ich optimalizácie s tým, že do národných kritérií a ukazovateľov sú zabudované špecifiká charakteristické pre slovenské lesné hospodárstvo. Od roku 2000 bude SR pravidelne predkladať tento materiál európskym a svetovým organizáciám.

Akčný plán pre implementáciu Národnej stratégie ochrany biodiverzity na Slovensku rozpracovaný Ministerstvom životného prostredia SR (v súčasnosti na roky 1998-2010), ktorý bol schválený uznesením vlády SR č. 515/1998, je v intenciách zámerov Programu rozvoja LH do roku 2010 najmä v snahe zvýšenia podielu prirodzenej obnovy, rozšírenia podrastového a výberkového spôsobu hospodárenia, podpory stanovištne vhodného drevinového zloženia zohľadňujúceho miestne proveniencie, podporovať jemnejšie spôsoby obhospodarovania lesov a zvyšovania technologickej disciplíny.

V rámci medzinárodných záväzkov sa bude naďalej realizovať monitoring zdravotného stavu lesov a výskum zmien a vplyvov synergického pôsobenia škodlivých činiteľov na stav a vývoj lesných ekosystémov, ktorý je realizovaný v intenciách Koncepcie monitoringu životného prostredia.

5.12 VODNÉ HOSPODÁRSTVO

Vodné hospodárstvo Slovenskej republiky je odvetvím, ktoré zabezpečuje pre spoločnosť nezastupiteľné úlohy najmä v ochrane územia pred povodňami, v zásobovaní obyvateľstva, priemyslu a poľnohospodárstva pitnou a úžitkovou vodou, v ochrane povrchových a podzemných vôd pred znečistením. Ďalej sa podieľa na tvorbe a ochrane prírodného a životného prostredia, spravuje vodné toky a objekty na nich, vodovody, kanalizácie a čistiarne odpadových vôd.

Vodné hospodárstvo svojou činnosťou nepriamo podmieňovalo sociálny a ekonomický rozvoj Slovenska. Voda ako surovina na výrobu vody pre pitné účely, ako životne dôležitá tekutina a surovina vstupovala do takmer všetkých výrobných procesov. Voda však bola aj ničivým živlom, ktorý zasiahol územie Slovenska v rôznych lokalitách, spôsobila škody na životoch ľudí i zvierat i nemalé materiálne škody. Pri hospodárskom využívaní a nakladaní s vodou, jej odvedení a čistení sa uplatňovala zásada minimalizovania negatívnych vplyvov na životné prostredie s cieľom jej zachovania pre budúce generácie.

5.12.1 ZÁKLADNÉ MAKROEKONOMICKÉ UKAZOVATELE

V roku 2001 malo vodné hospodárstvo podiel na tvorbe HDP 10,7%. Toto odvetvie zamestnáva 14,2 tis. pracovníkov. Ich priemerná mesačná mzda dosiahla 13 129 Sk.

Tabuľka 5.39 Ukazovatele

Ukazovateľ	Merná jednotka	Rok							
		1998		1999		2000		2001	
		m.j.	%	m.j.	index 1999/98	m.j.	index 2000/99	m.j.	index 2001/00
HDP	mld. Sk	750,8	100,0	815,3	108,6	887,2	108,8	964,6	108,7
z toho: vodné hospodárstvo	mld. Sk	9,2	100,0	9,4	102,2	10,1	107,4	10,7	105,9
Zamestnanci	počet v tisícoch	2 032	100,0	1 988	97,8	1 977	99,4	2 006	101,1
z toho: vodné hospodárstvo	počet	14 841	100,0	14 318	96,5	14 125	98,7	14 203	100,6
Priemerná mesačná mzda	Sk	10 003	100,0	10 728	107,2	11 430	106,5	12 365	108,2
z toho: vodné hospodárstvo	Sk	10 227	100,0	10 941	107,0	12 189	111,4	13 129	107,7

Oblasť vodných tokov

Celková dĺžka vodných tokov a kanálov dosahuje dĺžku 44 943 km. Najväčšou riekou je Dunaj (cca 2000 m³/sec.), najdlhšou riekou je Váh (367,2 km). Na Slovensku je pramenný potenciál vody cca 400 m³/sec., ale územím preteká cca 3300 m³/sec. Podstatná časť vody povrchových vodných zdrojov priteká na Slovensko zo susedných štátov – Rakúska, Českej republiky a Ukrajiny a len malá časť pramení na našom území (14%). Vodný fond prameniáci na území SR má tiež široký rozptyl od vysokohorského, cez stredohorské, až po nížinné.

Správcami rozhodujúcej časti povrchových tokov v dĺžke 29 338 km je Slovenský vodohospodársky podnik, š.p. Banská Štiavnica. Vodné toky sú so svojimi povodiami na ploche 49 015 km² rozdelené na 4 oblasťné povodia – Dunaja, Váhu, Hrona a Bodrogu s Hornádom so svojimi správami. Uvedené podniky povodí zabezpečujú aj úpravu tokov a reguláciu vody v nádržiach. Správcami drobných vodných tokov (18 079 km) sú aj organizácie lesného hospodárstva, pričom tieto organizácie zabezpečujú aj ich údržbu

Vodné toky majú v dĺžke 7 898 km upravené brehy a na dĺžke 2 769 km majú vybudované ochranné hrádze pred povodňami, čím sa zabezpečuje plocha pred storočnými vodami (Q 100) na výmere 3 984 km². Je vybudovaných 1 120 km umelých kanálov a 6 892 km odvodňovacích kanálov. Funkčné závlahy sú zabezpečované na výmere 298 365 ha.

Vzhľadom na klimatické zmeny sa čoraz častejšie vyskytujú povodňové prietoky ohrozujúce stavby, hodnoty i životy. Nepriaznivé vodné pomery reguluje 54 veľkých vodných nádrží s celkovým ovládateľným objemom 1 890 mil. m³ vody. Z nich 7 slúži pre zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou.

Zdroje podzemných vôd sú rozložené nerovnomerne v závislosti od geologických pomerov. Prírodné zásoby podzemných vôd predstavujú v SR 146,7 m³/s, z ktorých je 51,7% využiteľných. Najvýznamnejšie regióny výskytu podzemných vôd sú v Podunajskej nížine (56%), tiež vo východo-

a stredoslovenskom regióne. Vplyvom rozkolísaných zrážkových pomerov dochádza k redukcii zásob podzemných vôd.

Oblasť vodovodov a kanalizácií

Vývoj celkového počtu obyvateľov a počtu zásobovaných obyvateľov pitnou vodou z verejných vodovodov:

Tabuľka 5.40 Zásobovanie pitnej vody

	1995	1997	1998	1999	2000	2001
Celkový počet obyvateľov (tis.)	5 363,7	5 383,2	5 394,4	5 395,3	5 400,6	5 379,8
Zásobovaní pitnou vodou z VV (tis)	4 256,8	4 351,6	4 410,1	4 454,9	4 479,2	4 498,0
Podiel (%)	79,4	80,8	81,8	82,6	82,9	83,6

Zdroj: Štatistický úrad SR - sčítanie obyvateľov a Údaje o vodohospodárskej investičnej výstavbe a prevádzke na Slovensku, stav k 31. 12. 2001

Z 2 883 obcí a miest na Slovensku má vybudovanú verejnú kanalizáciu 490 obcí, to znamená 17,0 %. V 288 obciach sú verejné kanalizácie v správe podnikov vodární a kanalizácií. Rozvoj verejných kanalizácií zaostáva za rozvojom verejných vodovodov v SR.

Tabuľka 5.41 Prehľad vývoja zariadení v správe štátnych podnikov vodární a kanalizácií a iných subjektov

Ukazovateľ	Jednotka	Roky				
		1999	2000	2001		
				š.p. VaK	a.s.	spolu
Dĺžka vodnej siete (bez prípojok)	km	21 017	21 243	20 631	932	21 563
Z toho: dĺžka skupinových vodovodov	km	14 508	14 849	14 530	846	15 376
Dĺžka vodovodných prípojok	km	4 608	4 789	4 602	242	4 844
Počet vodovodných prípojok	ks	602 675	616 359	595 298	33 174	628 472
Dĺžka kanalizačnej siete (bez prípojok)	km	5 575	5 637	5 266	431	5 697
Dĺžka kanalizačných prípojok	km	1 357	1 403	1 304	111	1 415
Počet kanalizačných prípojok	ks	169 667	177 414	162 649	16 074	178 723
Počet kanalizácií	počet	273	275	271	14	285
Počet čistiarní odpadových vôd	počet	199	205	206	9	215

Zdroj: Údaje o vodohospodárskej investičnej výstavbe a prevádzke na Slovensku, stav k 31. 12. 2001

Vzťah vodného hospodárstva k štátnemu rozpočtu

Tabuľka 5.42 Prehľad poskytnutých finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu

	1998	1999	2000	2001	Rozpis 2002
Kapitálové výdavky spolu	653,3	413,8	594,2	982,6	600,9
z toho: individuálne	525,1	293,7	332,0	589,9	415,8
systémové	128,2	120,1	215,9	381,3	185,1
kapitál. transfer na bežné investície	-	-	46,3	11,4	-
Bežný transfer do ŠVF SR ¹⁾	158,0	138,0	150,0	150,0	-
Bežné transfery	-	-	182,9	-	199,0
Kapitálové transfery	-	-	-	-	290,0
Iné výdavky	236,9	193,4	61,5	77,7	56,0
Prostriedky pre vodné hospodárstvo poskytnuté zo štátneho rozpočtu	1 048,2	745,2	988,6	1 210,3	1 145,9

¹⁾ Štátny vodohospodársky fond Slovenskej republiky

5.12.2 POVODNE

Klimatická zmena má za následok čoraz väčší výskyt lokálnych, ale aj regionálnych povodní, ktoré majú vážne následky na tieto oblasti.

V r. 2001 bolo povodňami postihnutých 379 obcí, pričom bolo zaplavených 22 993 ha prevažne poľnohospodárskej pôdy. Povodne okrem toho poškodili majetky občanov, obcí i poľnohospodárov. Škody u poľnohospodárov predstavovali 19,7 mil. Sk. Najväčšie škody boli spôsobené v regióne Prešovského a Žilinského kraja. V roku 2002 bolo celkovo postihnutých 144 obcí a miest. Zaplavených bolo 2970 domov, z toho 560 bolo značne poškodených. Došlo aj k strate na živote jedného obyvateľa. Zaplavené bolo 8 678 ha územia z toho 1 234 ha v intravilánoch obcí. K veľkým škodám došlo na komunikáciách, na vodných tokoch, rozvodných sieťach a v poľnohospodárstve.

Podrobný prehľad o škodách je uvedený v tabuľke č.5.43.

V dôsledku opakujúcich sa povodní na určitých vodných tokoch sa javí ako nevyhnutné vykonanie úprav povodí vodných tokov a ich revitalizácia vo vzťahu k ekologickej stabilite územia.

Tabuľka 5.43: Kvantifikácia škôd spôsobených povodňami v roku 2002 (v tis. Sk)

	Náklady na				Škody na majetku						Škody spolu	Náklady a škody celkom
	záchranné práce	v tom:		zabezpečovacie práce								
		mzdy	činnosť pov. orgánov		štátu	obyvateľov spolu	v tom na domoch, bytoch a byt. zariadení	obcí	v tom na miestnych komunikáciách	iných subjektov		
Kraje spolu	34 968	8 476	0	0	9 011	114 235	71 946	247 564	135 871	36 864	407 674	442 642
z toho:												
Bratislavský	10 062	2 354			7 030	60 410	48 310	54 708	32 548	30 500	152 648	162 710
Trnavský	10 880	4 606				13 150	2 280	850	562	3 000	17 000	27 880
Trenčiansky	33	25						6 820	2 400		6 820	6 853
Nitriansky	668	298			1 461	2 000	720	5 012	1 872	2 271	10 744	11 412
Žilinský	2 403	203			520	7 576	5 695	45 814	20 907		53 910	56 313
Bansko-bystrický	3 851	703				14 410	4 945	51 445	34 098	60	65 915	69 766
Prešovský	4 323	175				11 263	5 392	71 069	33 806	900	83 232	87 555
Košický	2 748	112				5 426	4 604	11 846	9 678	133	17 405	20 153
Rezorty spolu	7 880	1 745	110	50 135	797 641	0	0	0	0	350 000	1 147 641	1 205 656
z toho:												
MP SR	240	110	110	50 135	521 229	0	0	0	0	350 000	871 229	921 604
z toho:												
Poľnohosp.										350 000	350 000	350 000
vodné hosp.	240	110		49 743	449 324						449 324	499 307
lesné hosp.				392	71 905						71 905	72 297
CELKOM	42 848	10 221	110	50 135	806 652	114 235	71 946	247 564	135 871	386 864	1 555 315	1 648 298